

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Праченко Олени Костянтинівни
«Розвиток гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних
конфліктів в юнацькому віці»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних
наук за спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія».

Першочерговим завданням сучасності виступає побудова егалітарного суспільства, основними принципами якого є створення рівноправних умов для особистісного зростання та професійного становлення юнаків та юнок. В останні роки за умов політичної, економічної, соціальної нестабільності у суспільстві відбувається зростання контроверсійності в потоці інформації, прискорення глобалізації та розширення міжкультурної сфери взаємодій між людьми, трансформація управлінського та освітянського просторів, що обумовило підвищення вимог до соціального, професійного та особистісного становлення молодшої людини. Це сприяло актуалізації уваги вчених до розробки наукових положень відносно розвитку особистісної сфери юнацтва, зокрема гендерної толерантності у юнаків та юнок з метою підвищення їх гендерної культури, вироблення навичок протистояння стереотипним уявленням соціуму та зниження схильності до міжособистісних конфліктів.

Тому, виконане здобувачкою дисертаційне дослідження, яке присвячено вивченню та вирішенню важливої та водночас складної проблеми розвитку гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів юнаків та юнок є **актуальним**. Визначення ґрунтовних засад розвитку гендерної толерантності в юнацькому віці та специфіки її прояву у міжособистісних конфліктах сприятиме формуванню зрілих партнерських взаємостосунків між представниками різних статей,

розширенню можливості самореалізації та зниженню схильності хлопців і дівчат до конфліктної взаємодії.

Формулювання **об'єкта, предмета й мети** логічно вибудовано згідно з темою, що свідчить про належний рівень наукової підготовки дисертантки.

Завдання дослідження цілком відповідають визначеній темі й розкривають особливості розвитку гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів в юнацькому віці, емпіричній та прикладній репрезентаціях проблеми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлений раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження, яке складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Достатньою є й джерельна база дослідження, що налічує 210 найменувань. Загальний обсяг дисертації становить 238 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 182 сторінках. Робота містить 17 таблиць і 7 рисунків. Такий обсяг і логічна структура представленої до захисту наукової роботи дає змогу дисертантці достатньо повно та аргументовано презентувати свої наукові здобутки. Аналіз публікацій здобувачки засвідчив їх кількісну і якісну відповідність вимогам до висвітлення результатів дослідження, а також той факт, що вони відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Перший розділ дисертації **«Теоретичні засади вивчення гендерної толерантності в процесі вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці»** привертає до себе увагу високою методологічною осмисленістю здобувачкою основних психологічних підходів до проблеми толерантності, ґрунтовним аналізовано сутності, структурних компонентів, видів та чинників гендерної толерантності, розкриттям ролі та специфіки

становлення гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів у юнацькому віці.

Виклад матеріалу послідовний, логічний, теоретичні положення достатньою мірою обґрунтовані.

У другому розділі **«Особливості розвитку гендерної толерантності в процесі вирішення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці»** висвітлено організаційно-методичні засади діагностичного дослідження за допомогою яких вимірювали такі емпіричні показники як рівень гендерної толерантності, комунікативної толерантності, сформованість когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів, ступінь гендерної стереотипності та особливості гендерної ідентичності, рівень конфліктності, домінуючі стилі поведінки у конфліктній взаємодії. Також аргументовано методи та процедури математичної обробки даних (кореляційний аналіз Пірсона, перевірка достовірності отриманих результатів U-критерій Манна – Уїтні, T – критерій Вілкоксона.)

У третьому розділі **«Психологічні засоби оптимізації розвитку гендерної толерантності та подолання міжособистісних конфліктів особистості юнацького віку»** обґрунтовано й презентовано розвивально-корекційну програму та модель з розвитку гендерної толерантності особистості юнацького віку, проаналізовано динаміку розвитку гендерної толерантності та її компонентів, констатовано зниження показників схильності до міжособистісних конфліктів юнаків та юнок, розроблено методичні рекомендації для викладачів закладів вищої освіти, соціальних педагогів та практичних психологів навчально-виховних закладів щодо підвищення ефективності вияву гендерної толерантності та шляхів вирішення міжособистісних конфліктів у міжстатевих взаємодіях.

Щодо достовірності та наукової новизни одержаних результатів дисертаційного дослідження О.К. Праченко, то вперше визначено сутність

гендерної толерантності юнаків і юнок, досліджено психологічні механізми (гендерна ідентичність, гендерна стереотипність) розвитку гендерної толерантності представників різної статі юнацького віку, обґрунтовано теоретичні (особистісна рефлексія, емоційна компетентність, моральна саморегуляція) та емпіричні (особливості міжстатевої взаємодії; розвиненість емоційної сфери; розвиток комунікативних якостей) критерії розвитку гендерної толерантності досліджуваних юнаків і юнок; розроблено модель та розвивально-корекційну програму розвитку гендерної толерантності.

Поглиблено уявлення про змістове навантаження та структуру гендерної толерантності як комплексної якості особистості; психологічні засоби її ефективного розвитку при вирішенні міжособистісних конфліктів; також здобувачкою розширено зміст поняття гендерної толерантності юнаків і юнок.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації О.К. Праченко, слід зазначити, що значною мірою вони забезпечується відповідною структурою роботи: кожний з трьох розділів є завершеним відповідно до поставленої мети та завдань; висновки до розділів і загальні висновки відповідають змісту розділів і завданням дослідження загалом; складові роботи взаємопов'язані, що, в цілому, відображає теоретичну та методичну позиції здобувачки, яка базується на достатньо високому науковому рівні узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань дисертанткою було коректно використано психодіагностичний інструментарій, який включав комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів науково-психологічного дослідження, які ефективно доповнювали один одного.

Суттєвими результатами дослідження є побудова моделі розвитку гендерної толерантності юнаків та юнок шляхом зниження їх схильності до міжособистісних конфліктів та оптимізації гендерних конструктів (стереотипності та ідентичності).

Практичне значення здійсненого наукового дослідження є безсумнівним, оскільки розроблені рекомендації для викладачів та практичних психологів закладів вищої освіти, щодо розвитку якостей гендерно толерантної особистості юнацького віку, з метою оптимізації міжстатевих відносин в умовах стрімких соціальних трансформацій передбачають здійснення психодіагностичних, інформаційно-просвітницьких, корекційно-розвивальних заходів, що сприятиме збагаченню знань з питань статевої рівності, умов її формування, рефлексії власного гендерного образу та ролі гендерної толерантності в даному процесі; надаватиме практичні уміння розпізнавати та протистояти статево-рольовим стереотипам, сприятиме гармонізації гендерних стосунків на засадах компромісу та партнерства, розширенню можливості самореалізації у професійній, соціальній та особистісній сферах юнаків та юнок.

Зміст дисертації О.К. Праченко повністю відображений у авторефераті, який зберігає логіку авторської побудови дослідження та створює уявлення про основні етапи роботи над темою, яка розроблялася.

Позитивно оцінюючи наукові результати дисертаційної роботи Праченко О.К., вважаємо за необхідне висловити й деякі **зауваження** та побажання:

1. Дисертанткою проведене ґрунтовне дослідження особливостей розвитку гендерної толерантності юнаків та юнок, проте, на наш погляд варто було б розширити дослідження гендерної толерантності представників юнацького віку з урахування їх етнічної та соціальної приналежності.

2. На основі аналізу структурності гендерної толерантності, здобувачкою виділені компоненти досліджуваного явища – когнітивний, емоційний та поведінковий. Однак, на нашу думку, варто було б додати комунікативний компонент. Оскільки комунікація виступає невід'ємною частиною взаємодії, а особливо в процесі вирішення міжособистісних конфліктів.
3. Зважаючи на тематику роботи та залучення до методології дослідження гендерного підходу, підкреслимо необхідність використання фемінітивів у тексті. Наприклад, якщо відомо, що презентована концепція/теорія/думка належить жінці, то краще використовувати «авторка», а не «автор»; застосування словосполучення «протилежна стать» сприяє утвердженню дискурсу гендерної інтолерантності, тому краще замінити іншими словами/словосполученнями.
4. У контексті залучення України до світової наукової спільноти, вважаємо актуальним збільшити кількість зарубіжних джерел; також зазначати DOI (digital object identifier) та активні покликання на матеріали: лише 13 із 210 використаних джерел мають відповідні покликання/DOI.
5. В тексті автореферату й дисертації зустрічаються незначні граматичні та стилістичні помилки.

Проте, наведені вище зауваження та побажання не спростовують високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження Праченко О.К., а певною мірою доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми, піднятої та розв'язаної в ході проведеного дослідження.

Представлене дослідження відповідає вимогам п.п. 9,11,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами внесеними згідно Постанови КМУ № 656 від 19.08.2015 р., 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016р.), що висуваються до кандидатських дисертацій.

На підставі викладеного вважаємо, що дисертація Праченко О.К. «Розвиток гендерної толерантності при вирішенні міжособистісних конфліктів в юнацькому віці» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є певним внеском у розвиток вікової та педагогічної психології, а її авторка, Праченко Олена Костянтинівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія».

Офіційний опонент:
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології,
соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

Костіна Т. О.

Підпис <i>Т.О. Костіної</i>
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник ВК <i>С.В. Рибченко</i>
« <i>12</i> » <i>лютого</i> 20 <i>21</i> р.